

PRIJEDLOG

**INVESTICIONO-RAZVOJNI FOND
CRNE GORE A.D**

Izmjene i dopune Godišnjeg plan rada za poslovnu 2020. godinu

Podgorica, april 2020. godine

1. Podrška privredi u cilju ublažavanja negativnih efekata epidemije novog koronavirusa

Pandemija koronavirusa dovela je do velikih poremećaja u svjetskoj privredi. Zbog prekida globalnih trgovinskih veza i blokade brojnih djelatnosti na pomolu je najveća recesija u posljednjih sto godina. Pod uslovom da se pandemija obuzda i restriktivne mjere popuste u drugom kvartalu za većinu zemalja svijeta, trenutna procjena Međunarodnog monetarnog fonda je da će svetska privreda ostvariti pad od 3% .

Za Crnu Goru procijenjeni pad, pri ovim uslovima je 9%

S tim u vezi ograničenja u poslovanju i pad potrošnje pogodiće brojne djelatnosti, a mnogi preduzetnici će biti suočeni sa izazvom elementarnog održavanja poslovanja. Najteže posljedice pretrpjeće oni sektori koji su zbog mjera suzbijanja pandemije morali u potpunosti obustaviti aktivnosti.

Obzirom da se strateška vizija razvoja Crne Gore bazira na pet užih prioriteta ekonomskih oblasti i to : održivi i zdravstveni turizam, održiva poljoprivreda i lanac vrijednosti hrane novi materijali i održive tehnologije, obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost i ICT, pri čemu je ICT horizontalan sektor, jer daje poslovnu i tehnološku podršku ostalim prioritetnim sektorima, novonastala situacija ukazuje na potrebu adekvatne prioritizacije usmjeravanja resursa za održavanje i dalji razvoj navedenih a sve u cilju kreiranja održive ekonomije u srednjem i dugom roku.

U skladu sa hitnim mjerama Vlade Crne Gore IRF CG je počev od 24.03.2020 obezbijedio program podrške za likvidnost za ublažavanje posljedica izazvanih pandemijom koronavirusa. Kreditna sredstva su namijenjena za poboljšanje likvidnosti postojećih preduzetnika, mikro, malih, srednjih i velikih preduzeća. Ova kreditna linija se koristi isključivo za potrebe rješavanja problema nelikvidnosti nastale kao direktna posljedica ukupne situacije u kojoj se nalazi naša država i cio svijet. Sredstva se mogu upotrijebiti za nabavku proizvoda, poluproizvoda, sirovina, plaćanje zakupa kao i za isplatu plata. S obzirom da nije isti intezitet uticaja ukupne situacije na sva preduzeća, kao i to da se posljedice ne odnose u isto vrijeme na razičita preduzeća, ali isto tako niti su sva preduzeća u istoj poziciji (u odnosu na akumulirani kapital, ukupne finansijske resurse, postojeće zalihe, ostvarene dobiti u prethodnom periodu itd.) IRF CG prilikom razmatranja zahtjeva vodi računa o prioritetima. U tom smislu se analizira svako preduzeće pojedinačno i na osnovu toga donose odgovarajuće odluke.

Sredstva kredita se mogu koristiti za: nabavku zaliha robe, sirovina, repromaterijala i poluproizvoda; isplatu neto zarada zaposlenima za period trajanja mjera zaštite (za period do 3 mjeseca, za korisnike kredita koji uredno izmiruju neto zarade); troškovi zakupa za period trajanja mjera zaštite (za period do 3 mjeseca).

Korisnici kredita mogu biti postojeći preduzetnici, mikro, mala, srednja i velika preduzeća, koja imaju direktnu posljedicu negativnog uticaja na likvidnost od pandemije, a prioritetno ona koja treba da obezbijede urednost u snabdijevanju lijekovima, medicinskom opremom, životnim namirnicama, sredstvima za higijenu. Takodje, prioritet će imati i oni subjekti koji zbog ukupne situacije nijesu u mogućnosti da isplaćuju plate (mali ugostitelji, zanatlije, uslužne djelatnosti, trgovine i sl.). Dakle, ovom kreditnom linijom se ne mogu rješavati problemi preduzeća i preduzetnika koji su nastali prije proglašenja pandemije.

Ovom kreditnom linijom IRF CG A.D. će kreditirati krajnje korisnike koji ostvaruju prihode u sljedećim djelatnostima: Ljekovi i medicinska oprema i sanitetska vozila, turizam i ugostiteljstvo, saobraćaj, usluge, proizvodnja i prerada hrane.

U slučaju hitnosti i u zavisnosti od situacije, prioritet su nabavka lijekova, medicinske opreme i sanitetskih vozila, proizvodnja hrane, prerada hrane i nabavka hrane i sredstava za higijenu (u tim situacijama uključena je i trgovina).

Dalji koraci koji su neophodni za očuvanje privredne aktivnosti i podsticaj preduzećima će se kreirati u saradnji sa relevantnim ministarstvima u cilju ostvarivanja optimalnog korišćenja raspoloživih resursa. Imajući u vidu prioritete održivosti i razvoja crnogorska privrede jasno je da su sektori koje prevashodno treba podržati turizam i ugostiteljstvo i poljoprivreda u širem smislu.

Prihodi od turizma za crnogorsku ekonomiju su od izuzetnog značaja jer učestvuju u BDPu sa preko 25%. Osim toga ukupan broj zaposlenih u preduzećima u oblasti hotelijerstva je blizu 6000, dok je na kraju februara broj zaposlenih u sektoru usluga smještaja i ishrane bio blizu 15000.

S tim u vezi trenutna situacija ukazuje da su globalne i lokalne restriktivne mjere najviše uticale na preduzetnike i kompanije koji pružaju usluge smještaja. Hotelijerima i vlasnicima apartmana prihod je ugrožen zbog ograničenja putovanja i masovnog otkazivanja aranžmana. Na žalost već je prilično izvjesno da je ljetnju sezonu 2020 skoro nemoguće oživjeti ali se mora sve uraditi da se sljedeće godine radi punim kapacitetima.

Takođe u veoma teškom položaju su vlasnici kafića i restorana, kojima je obustavljen rad odlukom državnih vlasti.

Turizam se neće brzo oporaviti ni nakon suzbijanja pandemije s obzirom na to da će mnogi ljudi još neko vrijeme izbjegavati putovanja, osobito na udaljene destinacije.

U skladu sa stratezijski okvirom, aktivnosti IRF CG su do sada bile usmjerene na podršku rast i razvoju ovog sektora koji se ogleda u namjenski kreiranim kreditnim linijama sa povoljnim kamatnim stopama (od 0% za početnike u biznisu do 4,5%) i periodima otplate. Namjena kredita se odnosi na izgradnju novih hotelskih kapaciteta, proširivanje i poboljšavanje postojećih kapaciteta ali i na obezbjeđenje trajnih obrtnih sredstava

Novonastala situacije će zbog toga usloviti i dalji razvoj namjenske podrške koja će biti usmjerena na sledeće:

- Reprogramiranje postojećih kredita
- Program podrške za finansiranje obrtnog kapitala
- Program podrške za finansiranje već započetih projekata
- Program podrške za nove projekte

Poljoprivreda je sektor koji ima višestruku ulogu u razvoju društva i ekonomije Crne Gore. Njen ekonomski značaj ogleda se u doprinosu stvaranja BDP-a koji iznosi preko 7%. Pored toga, poljoprivreda ima i druge važne uloge: osnova je za cjelokupan lanac hrane (prehrambenu industriju i povezane sektore); nezaobilazna je podrška razvoju turizma; podstiče razvoj brojnih drugih sektora (proizvodnju opreme, mehanizacije i ambalaže, zatim transport i brojne usluge); ključna je u održivom razvoju i ublažavanju depopulacije seoskih područja; doprinosi očuvanju okoline, biodiverziteta i pejzaža; doprinosi borbi protiv siromaštva u seoskim područjima i važan je činilac u očuvanju tradicije i ukupnog kulturnog naslijeđa crnogorskog sela.

Međutim i pored intenzivnih aktivnosti poslednjih godina da se doprinos ovog sektora poveća ukupan nivo proizvodnje je i dalje daleko od potreba crnogorskog društva. To se najbolje ogleda kroz uvid u spoljno trgovinski bilans gdje je samo jedan od primjera, za 2 mjeseca 2020 u odnosu na isti period prošle godine porastao uvoz mesa i drugih klaničnih proizvoda za jelo za 30%, uvoz mlijeka i proizvoda od mlijeka, jaja porastao za 9%, povrće, korijenje i krtole za jelo rast od 11% i td.

Takođe novonastala situacija je jasno ukazala na visoku zavisnost crnogorske privrede vezano za elementarne životne namirnice.

Takođe u uslovima primjene restriktivnih mjera veliki broj domaćih proizvođača koji je imao siguran plasman svojih proizvoda u turističkim i ugostiteljskim objektima sada ima problem sa plasmanom proizvoda jer su trenutno trgovinski lanci jedini prodajni kanal za ove preduzetnike.

S tim u vezi razlikujemo kratkoročne i srednjoročne ciljeve koje trebaju da prate adekvatne mjere podrške i to:

1. Kratkoročne mjere koje treba da podrže postojeće proizvođače u prevazilaženju problema likvidnosti i plasmana postojećih zaliha kroz kreiranje posebnih programa podrške i subvencija u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja
2. Srednjoročne mjere za unapređenje uslova za proizvodnju i plasman domaćih poljoprivrednih proizvoda. Ovo podrazumijeva unapređenje infrastrukturnih uslova ali i uslova plasiranja na domaćem i inostranom tržištu,
3. Dugoročne mjere koje treba da budu usmjerene na održivost prioriternih sektora kao i na diversifikaciju ekonomske strukture. Treba podržavati prioritetne sektore (turizam, poljoprivreda, drvoprerađivački) za njihov dugoročni rast i razvoj ali isto tako moramo voditi računa o diversifikaciji privrednih aktivnosti i tražiti različite modele koji će omogućiti razvoj novih biznisa na temelju postojećih proizvodnih i/ili prirodnih kapaciteta.

IRF CG već duži niz godina samostalno i u saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja pruža značajnu podršku poljoprivrednim proizvođačima kroz namjenske kreditne linije u cilju povećanja proizvodnih i prerađivačkih kapaciteta kroz IPARD programe. Ovi programi omogućavaju povećanje proizvodnje, bolju iskorišćenost poljoprivrednog zemljišta, unapređenje i opremanje poljoprivrednika sa

adekvatnom mehanizacijom, podršku povećanju kapaciteta za proizvodnju hrane. Ova saradnja se organizuje i kroz različite programe kao što su Midas, IPARD i Agrobudžet.

Inteziviranje ove podrške će podrazumijevati širu analizu postojećih kapaciteta koja se odnosi na mogućnosti upošljavanja svih raspoloživih kapacite i to neiskorišćenog zemljišta ali i postojećih proizvodnih kapaciteta. Na osnovu toga potrebno je razviti koncept baziran na povećanju domaće proizvodnje hrane povezane sa trgovinskim lancima i u perspektivi sa turističkom provredom.

U saradnji sa Ministarstvom poljoprivrede i ruralnog razvoja, IRF CG će prepremiti nove kreditne linije kao podrška poljoprivredi u novonastalim uslovima.

IRF CG će sa Ministarstvom održivog razvoja i turizma kreirati različite programe podrške koji će se odnositi na nove i postojeće kreditne linije kao i na reprogramme već datih kredita. Sagledaće se mogućnost obezbjeđenja sredstava iz budžeta Ministarstva održivog razvoja i turizma za subvencionisanje kamatnih stopa za preduzetnike i preduzeća koji su najugroženiji u odnosu na pandemiju.

U saradnji sa Ministarstvom ekonomije će se vidjeti koje su kreditne linije neophodne kako bi se prije svega podstakla privredna aktivnost a takođe će se sagledati mogućnost izdvajanja iz budžeta Ministarstva ekonomije za subvencionisanje kamatne stope za one djelatnosti kojima je to najpotrebnije.

Sumirajući dosadašnju situaciju može se reći da je veliki broj privrednih subjekata suočen sa izazovom održavanja poslovanja u periodu trajanja privremenih mjera izazvanih pandemijom koronavirusa a za mnoge će i nakon njihovog ublažavanja i ukidanja situacija biti neizvjesna. To se naročito odnosi na privrednike u sektoru turizma i njemu komplementarnim sektorima ugostiteljstva i usluga. Step en angažovanosti kapaciteta tokom trećeg kvartala će biti izuzetno važan za dalji opstanak ovim privrednih sektora tako da će IRF CG nastaviti sa pružanjem podrške za prevazilaženje problema likvidnosti u dijelu isplata plata radnicima i zakupa kako bi se sačuvala radna mjesta i podržao nastavak privredne aktivnosti ovih subjekata.

U skladu sa postojećim programima podrške IRF CG će nastaviti da pruža beskamatnu finansijsku pomoć za start up preduzeća, visokoškolce, tehnološke viškove, žene u biznisu-start up.

Osim navedenih prioriteta, tokom 2020 će biti izvršena revizija programa podrška u cilju kreiranja optimalnog seta mjera, komplementarnih sa ostalim mjerama Vlade Crne Gore, koje će biti usmjerene ka ublažavanju negativnih efekata koronavirusa na crnogorsku privredu.

IRF CG će prilagoditi svoje procedure novonastaloj situaciji vodeći pri tome računa o održivosti poslovanja sa aspekta likvidnosti, solventnosti i operativnih rizika jer ukoliko bi IRF CG ušao u probleme onda ne bi bio u mogućnosti da povlači neophodna sredstva sa međunarodnog finansijskog tržišta, što bi značilo da ne bi bio u mogućnosti da podržava domaće preduzetnike i preduzeća a samim tim ni ukupan razvoj crnogorske ekonomije.